

Évekig ültünk egymással szemben a tanáriban. Előtte üres volt az asztal, előttem viszont rendetlen kupacokban álltak a rajzlapok és a tárgyak, amiket rajzoltattam, tengeri kagylók, girbegurba gyökérdarabok, csigahéjak, kövek, termések heverték egymás hegyén-hátán. Némelyik átgurult az eszmei felezővonalon, de nem zavarta, talán észre se vette. Sokáig engem se látott. Középkorú voltam – a fél város néhezett –, ő meg huszonéves srác, egyidős a fiammal, a köszönésen kívül nem volt mit mondanunk egymásnak. Tulajdonképpen a csillagok hoztak össze, miattuk alakult ki valami kezdetleges barátságféle közöttünk. Ha nem volt más tennivalónk, lyukasórákon beszélgettünk, és néha személyes dolgokat is elárult magáról.

Mindketten földrajzszakosok voltunk, én muszájból – választanom kellett valamit a rajz mellé a főiskolán –, ő viszont rajongott a tárgyéért. Tele volt ambícióval és tudásvágygal, egyetemre járt, középiskolában akart tanítani, de igazából gyerekkora óta csillagász szeretett volna lenni. Fizetése jó részét távcsövekre, könyvekre, csillagtérképekre költötte, és amatőrként kutatta az éjszakai égboltot, amikor pedig rájött, hogy konyítok valamit a témához – tanultam csillagászati földrajzot –, bizalmába fogadott. Hosszú előadásokat tartott a világegyetem keletkezéséről, fekete lyukakról, csillagködökről, kedvencei azonban az üstökösök voltak, az űr legmagányosabb, kőből, jégből és sárból összefagyott, tetszalott vándorai, amelyek akkor élednek föl, ha a napszél fellobbantja őket. Villódzó csóvát húzva úsznak át a bolygóközi téren, aztán újra láthatatlanná válva bolyonganak tovább hosszabb-rövidebb pályájukon. Emberi léptékkel mérve halhatatlanok, tovább élnek a bolygóknál és némely csillagoknál, magyarázta fanatikus lobogással sötét szemében, kivéve, ha túl közel kerülnek a Naphoz, mert akkor felrobbannak, és hullócsillagként végzik szétszórta darabjaik.

Mindent elolvasott a titokzatos égitestekről, amihez hozzájutott, és ma is hallom izgalomtól rekedt hangját, amint egy évmilliókkal ezelőtt a Földbe csapódó üstökösről beszél. Valahol Afrikában vagy az óceán fenekén hever egy dermedt kőmag, egy üstökös szíve! Micsoda érzés lenne kézbe venni, és érezni benne a mindenség lüktetését!

Gracián Pista – így hívták fiatal kollégámat – évmilliókban mérte az időt, fényévekben a távolságot, és azt számolgatta, elég gyors-e a tudomány és a technika ahhoz, hogy egyszer – mielőtt megöregszik – elutazhasson a Holdra, megnézni közelről a krátereket és meghallgatni az űr sötétjében hullámzó hangokat, amelyek létezésében makacsul hitt. A földi idővel és a hétköznapi utakkal nemigen törődött, talán ezért nem jött rá, hogy az élet tele van buktatókkal. Sokáig bírta az iramot, simán vette az akadályokat, az iskolában elégedettek voltak vele, előléptetést, jutalmakat kapott, tanítványai győztek a versenyeken, az egyetemen jól haladt, ámde valahol messze, a legtávolabbi galaxison túl, egy irtatlan fekete lyukban a Moirák anyja – térde között a pörgő orsóval – meggondolta magát, és új sorsot rendelt neki. Az orsó szára – a világ tengelye – meg se pöccent belé, hogy elszakítva egy szálat más szöszöt sodort hozzá, és attól kezdve Gracián Pista élete vakpályára állt, nem közeledett a célhoz, hanem távolodott tőle, bár ezt sokáig sem ő, sem más nem érzékelte.

Az iskolában lezseren kigombolt, frissen vasalt fehér köpenyt viselt; fényes, fekete haja és mandulavágású szeme még sötétebbnek látszott tőle. Erő és intelligencia sugárzott belőle, a nők odavoltak érte. Nagyszünetben csitrik koszorúja vette körül az udvaron, és körülzsongta a főleg hajadonokból álló tantestület is. Közülük választott feleséget, azaz inkább őt választották; egy gödröcskés arcú, szőke tanítónő vette férjül. Szép pár voltak, és szemlélatomást jól kijöttek egymással, noha a hoppon maradtak nem sok jövőt jósoltak a házasságnak, nem az a fajta, aki hosszú távra leköti magát, köszöriülték a nyelvüket, de nyilvánvalóan az irigység beszélt belőlük, mert rendes férj lett belőle, nemsokára gyerekük született.

Gracián Pista délelőtt tanított, este tanult vagy a csillagait leste, remélve, hogy egyszer felfedez egy üstökösöt vagy elkap néhány taktust a szférák zenéjéből, hétvégén játszótérre vitte a kislányát, moziba a feleségét, és nem úgy nézett ki, mint akinek lelki konfliktusai vannak vagy agyonhajítja magát, amivel egyesek később magyarázni próbálták a történeteket. Mások későbbi viselkedése lélektani, szociológiai rugóit keresték, és senki nem gondolta, hogy az elkerülhetetlen végzet, az antik görög tragédiák anankéja sújtott le rá, amivel szemben tehetetlen az ember.

A Halley-üstökösrel kezdődött minden. Azzal a csalódást keltő hírrel, hogy a hetvenhat év után visszatérő baljós tünemény Magyarországról szabad szemmel nem lesz látható. Akik az első világháború előtt kisgyermekként nézték, ha egyáltalán éltek még a nyolcvanas években, töpörödött aggyastyánok voltak, és borzongva emlegették a Teknőkaparóval együtt, mer az tudta előre, mi lösz. Mőgjósolta a kométát, a háborút, a ló nélkül száguldozó szekeret, mőg a vasmadarat, amék halálőjást tojik.

A Teknőkaparó a helyi folklór egyedi figurája volt az előző századfordulón, egyesek szerint táltos, mások szerint tanyai próféta, vagy afféle forgószélet támasztó garabonciás. Emléke túlélt két világháborút, Gracián Pista gyerekkorában sokat hallott felőle, és a Halley-üstökösről is, alighanem akkor fogamzott meg benne az elérhetetlen utáni vágy. Öregapja parasztember volt, és este a ház

előtti kispadon üldögélve mesélt unokájának a lángoló égi kardról; Keletre és Nyugatra mutatva jelezte a közelgő veszedelmet, a nagy háborút mindazzal a borzalommal, ami nyomában a világra szakadt, és amit a Teknőkaparó rendre megjövendölt.

Szeგრül-végrül rokonságba vótunk ám vele, a Teknőkaparóval, harmadik unokatestvérje vót a nagyanyámnak, állította az öregember, és azzal dicsekedett, belé is szorult valami a tehetségéből, ő is olvas az égi üzenetekből és az emberek tenyeréből, de amit megtud, megtartja magának, nem kő az embörnek beleütni az órát az Úristen dógába, azt azonban – miután alaposan szemügyre vette a kisfiú kezét – lelkére kötötte, hogy a kocsmáktól, a hazárdjátékoktól és a veres nyakú emberektől óvakodjon, mert bajt hoznak rá.

Volt más is Gracián Pista tenyerébe írva: egy körforma három szétágazó vonallal, ám azt az öregapja se tudta megfejteni. Hosszú élete alatt sose találkozott ilyenel, nem tudta, jót vagy rosszat jelent-e, bár inkább az utóbbira hajlott. Megnézi jobban, ígérte, ha megleli az elkallódott pápaszemét, ám erre soha nem került sor. Azt a fránya szemüveget a szalmazsákjába csúsztatva a halála után találták meg.

Gracián Pista szerette a nagyapját, szívből megsiratta, és igyekezett megfogadni tanácsait. Nem ivott, nem kártyázott, nem állt be itt a piros, hol a pirosat játszani a vásárban, és bár voltak kétségei a vörös nyakú kifejezés értelmezése körül, az indulattól gyorsan kigyúló arcú, vérmes embereket messze elkerülte. A tenyerén viselt billogról – ő nevezte így – megtudta, hogy az az üstökösök szimbóluma a csillagászatban, a sorsom, nézze, mutatta fanyar mosollyal a furcsa rajzolatot a középső meg a gyűrűs uja között, és ha igaza volt öregapámnak, ez lesz a veszem is.

Igen, a Halley-vel kezdődtek a bajok. Az újságok tele voltak a közelgő találkozásról szóló hírekkel, csillagászokkal készült interjúkkal, térképek jelentek meg, amelyeken színes sáv mutatta, honnan lehet távcső nélkül megfigyelni. Gracián Pista hallgatag lett, karikás szemével sóváran bámult a messzeségbe, nem hallotta meg a becsengetést és elfelejtett órára menni. Gondolatai nyilvánvalóan az égi vándor körül forogtak, és a sors kegyetlen tréfáján, ami megakadályozza a gyerekkori álom teljesülését. Velem azért szóba állt néha, így tudtam meg, hogy az amatőr csillagászok, akik közé hébe-hóba eljárt, Krétára akarnak utazni, ahol szabad szemmel figyelhetik meg a páratlan jelenséget, felesége azonban hallani sem akart az ötletéről, hogy csatlakozik hozzájuk. Tudod jól, kell a pénz a lakásra, sose költözhetünk a magunkéba, ha ilyen hülyeségekre pocsékolod. Gracián Pistáról lepörögtek a szavak és az érvek, te nem is figyelsz rám, sírta el magát az asszony, és arról panaszkodott, hogy Pista esténként elmegy otthonról, valami kamaszkori haverjával csatangol ki tudja, merre, éjjél után állt haza, a szeme vérekes, bűzlik a cigarettafüsttől, és érezni rajta, hogy ivott. Megszállott, annak az átkozott üstökösnek a megszállottja, sírta el magát, és arcát eltorzította a harag meg a féltékenység.

Ugye, mondtuk, hogy ne menj hozzá, recitálta a kórus, és csak akkor hallgatott el, ha Gracián Pista gyűrött köpenyben és még gyűröttebb arccal belépett az ajtón.

Egy nap váratlanul elmaradt az iskolából. Állítólag megbetegedett, de később kiderült, hogy elköltözött otthonról, és a jól értesültek szerint a lakásra gyűjtött pénzük is eltűnt a bankból. Apránként vette föl a felesége tudta nélkül, és a főtéren akkoriban megnyílt játékkeremben hagyta. A régi haverral járt gépezni, hogy megszerezze a krétai utazásra valót. Utolsó pillanatig hitt a sikerben. Minden áldott reggel arra ébredt, hogy ma, ma végre nyerni fog, mátol szerencséje lesz, megüti a főnyereményt, visszateszi az eljátszott pénzt, elmegy Krétára, megnézi az üstökösöt, majd hazajön, és élete visszatér eredeti medrébe.

Természetesen nem így történt. Egyik nap nyert valamennyit, másnap a dupláját veszítette, és néhány hét alatt elúszott mindenük. Ezután kisebb-nagyobb kölcsönökből játszott – kit mennyire tudott megválni –, de a szerencse végleg elpártolt tőle, és amikor a csillagászok autóbusza elindult, összeomlott. Hadonászva rohagált a főtéren, az üstökösről motyogott a járőrelőknek, és egy kővel bevverte a játékkerem csillogó-villogó, csilingelő kirakatát. Rendőrök vitték el megbilincselve, azután beszállították a Pulcz utcába – így hívták nálunk a közeli nagyváros pszichiátriai klinikáját –, ahol sokáig kezelték. Egy év telt el, mire hazajött, de az iskolát messze elkerülte. A kik találtak vele, állították, hogy teljesen összeszedte magát, alig változott, csak egy ősz csík a fekete hajában és a szemöldöke közötti ránc árulkodik az átélt traumáról. Gracián Pista szerencsésen kigyógyult a játékszenvedélyből, befejezte az egyetemet és állást kapott a gimnáziumban. Törleszteni kezdte az adósságokat, barátai és rokonai pedig úgy tettek, mintha semmi sem történt volna, nem emlékeztek sötét korszakára. Egyedül a felesége nem bocsátott meg: elvált tőle, és kislányukkal elköltözött a városból.